

UTDANNINGS- OG
FORSKNINGSDEPARTEMENTET

Strategiplan

Gi rom for lesing!

Strategi for stimulering av leselyst og leseferdighet 2003 – 2007

April 2005

Forord

Å beherske lesekunsten er viktig for å klare seg i dagens samfunn og grunnleggende for alle fag i skolen. God leseferdighet er avgjørende for å kunne tilegne seg annen kunnskap og finne inspirasjon i læring. Like viktig er det å kunne oppleve glede ved å lese og fordype seg i bøkens verden. En rekke nasjonale og internasjonale undersøkelser har vist at leseferdigheten til norske elever ikke er på et ønsket nivå. Samtidig er det dokumentert at norske barn og unge leser mindre enn de gjør i land det er naturlig for Norge å sammenligne seg med. Selv om de siste undersøkelsene viser at flere gutter enn før leser skjønnlitteratur, er det fremdeles nødvendig med særskilt fokus på gutters lesing.

Signalene om svekket kompetanse i leseferdighet og manglende interesse for lesing hos norske elever må tas på alvor.

I Kunnskapsløftet, den nye reformen i grunnsopplæringen, er lesing definert som en grunnleggende ferdighet som skal integreres i alle fag, og norskfaget er styrket. Det er utarbeidet en overordnet kompetanseutviklingsstrategi for gjennomføringen av reformen, og betydelige midler er tildelt skoleiere for å øke kompetansen hos skolens ledelse og det pedagogiske personalet.

Tiltaksplanen *Gi rom for lesing!* som ble lansert på Verdens bokdag i 2003, er inne i det tredje gjennomføringsåret. En rekke tiltak er igangsatt. Koblingen til Den kulturelle skolesekken har ført til økt samarbeid mellom kultur- og skolesektoren, og en rekke lesestimulerende aktiviteter for elevene er gjennomført.

I denne reviderte utgaven av *Gi rom for lesing!* forsterkes skolenes, kommunenes og fylkeskommunenes ansvar for å følge opp tiltakene, prioritere og gjøre det som skal til for å skape en positiv utvikling. Foreldrene har også en viktig rolle. Det samme gjelder lærerutdanningsinstitusjoner, bibliotek, bokhandlere, forfattere og forlag.

I revisjonen av tiltaksplanen har Utdanningsdirektoratet samarbeidet med aktører og representanter fra ulike fagmiljøer som har gitt viktige og nyttige innspill. Fra *Gi rom for lesing!* kom i 2003, har mange aktører lokalt og nasjonalt fulgt oppfordringen om innsats og samarbeid. I det videre arbeidet vil jeg oppfordre alle instanser til et forpliktende samarbeid om en varig strategi for å stimulere leselyst og leseferdighet hos barn og unge!

Kristin Clemet
Utdannings- og forskningsminister

Oslo, 22. april 2005

Innhold

1. Innledning	11
2. Leseglede og lesekompetanse	12
Leseglede	12
Lesekompetanse	12
3. Situasjonsbeskrivelse	14
Kunnskapsløftet	14
Lesing	15
Skolebiblioteket	18
Kompetansen til lærere, skolebibliotekarer og ledere	20
4. Mål	22
5. Tiltak	24
Tiltak for å styrke leseferdighet og motivasjon for lesing hos barn og unge	24
Tiltak for å styrke lærernes kompetanse i leseopplæring, litteraturformidling og bruk av skolebiblioteket	27
Tiltak for å øke bevisstheten om lesing	30
Tiltak for kvalitetssikring	32
6. Organisering og gjennomføring av tiltaksplanen	34
Helhetstenkning	34
Økonomiske ressurser	34
Samarbeid og samordning	34
Rolle- og ansvarsfordeling	35
7. Vedlegg	37
A. Status på gjennomførte tiltak 2003-2004	37
B. Oversikt over endringer i forhold til planen fra 2003	39

Oversikt over tiltakene

Tiltak for å styrke leseferdighet og motivasjon for lesing hos barn og unge

1. Skolens arbeid med leseopplæring, lesestimulering og bruk av skolebiblioteket
2. Eleven som leseforsker
3. Leseformidlingsprosjekter nasjonalt og lokalt
4. Ungdommens kritikerpris
5. Ibsen-året 2006
6. Ny litteratur inn i klasserommet
7. Lesestrategier i videregående opplæring
8. Litteraturformidling som tilbud på kulturskolene
9. Bibliotek tjenester på Internett

Tiltak for å styrke lærernes kompetanse i leseopplæring, litteraturformidling og bruk av skolebiblioteket

10. Tilbud om videre- og etterutdanning for lærere og førskolelærere
11. Studietilbud informasjonskompetanse
12. Lærerstudenter møter elever i arbeid med lesestimulering og skolebibliotek
13. Heve kompetansen hos lærerstudenter i bruk av skolebiblioteket
14. Nasjonale og lokale nettverk for lesing, leselyst og skolebibliotek
15. Samarbeid mellom skolebibliotek og folke- og fylkesbibliotek
16. Regionale konferanser
17. Internasjonal skolebibliotekkonferanse i Oslo i 2005

Tiltak for å øke bevisstheten om lesing

18. Språkutvikling og språkvansker hos barn og unge
19. Boktrass - tilgang til variert litteratur i barnehagene
20. Stimulere til økt foreldredeltakelse
21. Leseravner
22. Verdens bokdag
23. Styrke kommunikasjonen om lesing og leselyst
24. Nasjonal konferanse om lesing

Tiltak for kvalitetssikring

25. Perlejakten
26. Landsomfattende skolebibliotekundersøkelse
27. PISA og PIRLS - deltakelse
28. Videreføre kartlegging av leseferdighet
29. Forskning på forskjeller mellom gutter og jenters lesing
30. Undersøke elevenes holdning til lesing og hvordan les tiltak påvirker holdningene
31. Evaluering av *Gi rom for lesing!*

1 Innledning

"Hva skjer når vi leser? Øyet følger svarte bokstaver på det hvite papiret fra venstre mot høyre, igjen og igjen. Og skikkelser, natur eller tanker som en annen har tenkt, nylig eller for tusen år siden, trer frem i vår fantasi. Det er et større under enn at man har fått et såkorn fra faraoenes gravkamre til å spire. Og likevel skjer det hvert eneste øyeblikk."

(Olof Lagerkrantz: Om kunsten å lese og skrive)

Gi rom for lesing! er en tiltaks- og strategiplan for å stimulere leseglede og leseferdighet hos barn og unge og øke kompetansen i bruk av skolebibliotek. Denne planen er en oppdatert og omredigert versjon av *Gi rom for lesing!* som ble lagt fram på Verdens bokdag, 23. april 2003.

Sentrale aktører for gjennomføring av planen lokalt er skoleeiere, rektorer, lærere og skolebibliotekarer i grunnopplæringen. Skal planen ha verdi ut over perioden, må tiltak forankres i skolens ledelse og følges opp aktivt av de ansatte. Foreldrenes betydning for å stimulere egne barns leseinteresser understrekes.

Lærerutdanningsinstitusjonene og Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning (Lesesenteret) er sentrale i etter- og videreutdanning for lærere og skolebibliotekarer. Planen er også en invitasjon til fylkes- og folkebibliotek, forlag, forfattere, bokhandlere og andre til å bidra til stimulering av lese lyst og styrking av leseferdighet hos barn og unge.

I løpet av de to årene planen har virket, er en rekke av tiltakene igangsatt, noen er gjennomført, andre må følges opp videre eller endres. Nye tiltak er kommet til. *Gi rom for lesing!* har ført til at arbeidet med å fremme lesekompetanse og lese lyst er godt i gang med verdifulle bidrag fra kultursektoren og private aktører. På andre områder har det vist seg at innsatsen må intensiveres. Det er grunn til fortsatt å ha fokus på gutters forhold til lesing og ha tanke for elever med særskilte lese vansker. Innsatsen i videregående opplæring må økes.

Planen skal ses i sammenheng med St.meld. nr. 39 (2002-2003) *Ei blot til lyst. Om kunst og kultur i og i tilknytning til grunnskolen* som blant annet omhandler litteratur, lese lyst og skolebibliotek. Her refereres det til *Gi rom for*

lesing!, og flere av tiltakene i planen er lagt inn i denne meldingen. Samarbeidet med kultursektoren er viktig på flere nivåer. Særlig kan arbeidet med Den kulturelle skolesekken tilføre opplæringen nye aspekter, innfallsvinkler og metoder.

Kunnskapsløftet er den nye omfattende reformen av hele grunnopplæringen som skal gjennomføres i planperioden. Her blir lesing som grunnleggende ferdighet et anliggende for alle lærere, og norskfaget styrket. Samtidig står lærere overfor et utvalg av tilbud når det gjelder kompetanseutvikling innenfor leseopplæring, lesestimulering og skolebibliotek. Arbeidet med *Gi rom for lesing!* må være i samsvar med Kunnskapsløftet.

Gi rom for lesing! er gjenstand for løpende justeringer. Utdanningsdirektoratet har ansvaret for oppfølging og omarbeiding av planen. Fra 2005 er det igangsatt evaluering av planen, og den vil være avsluttet våren 2008.

2 Leseglede og lesekompetanse

Leseglede

Å føle glede ved å lese er viktig både for et individs danning og utdanning. Å lese er en verdi i seg selv, for opplevelse, engasjement og identifikasjon. Sammenhengen mellom holdninger til lesing og ferdighetsnivå i lesing er godt dokumentert. Å stimulere elevenes leseglede og holde den ved like gjennom skolegangen, er derfor en viktig oppgave for foreldre, skoleeiere, lærere, skolebibliotekarer og eksterne fag-, kunst- og kulturmiljøer.

Et element i stimulering av leseglede er tilgjengelighet. Bøker og annet lesestoff må finnes i barn og unges nærhet: i klasserommet og skolebiblioteket og i læringsarenaer og bibliotek utenfor skolen. Barn og unge må presenteres for et vidt spekter av litteratur. De må få møte bøker med ulik vanskegrad, et mangfold av skjønnlitterære sjangrer, tematisk variert faglitteratur, tegneserier, aviser og et teksttilfang som ikke begrenses av en snever oppfatning om hva litteratur er og bør være. Leseglede stimuleres gjennom opplevelsen av å bli "fanget" av en tekst. For at barn og unge på egne premisser skal få oppleve gleden ved å lese, bør det ikke legges for sterke føringer på hva som kan og ikke kan leses. De må få valgmulig-

heter og gis anledning til å velge bort tekster som ikke fenger. Lydbøker kan gi inspirasjon til lesing og i noen tilfeller være et alternativ til egen lesing.

Det må legges vekt på å formidle litteratur og ulike sjangrer på en måte som er tilrettelagt for ulike lesergrupper, og ny litteratur må gjøres kjent for barn og unge. Lærere og skolebibliotekarer har her en nøkkelrolle. Møte med andre formidlere som forfattere og bibliotekarer fra folkebiblioteket kan gi ekstra stimulans.

Bøker krever tid og en langsom rytme. I konkurranse med Internett, film og dataspill der tekstene er beregnet på rask gjennomlesing, taper ofte bøkene kampen om oppmerksomheten. Skolen må derfor legge til rette for at elever får tid til å lese. Samtidig må det også gis rom for å dele leseopplevelser med andre. Dette ser ut til å være viktig for at elevene skal ha en positiv holdning til lesing. Elevene må få anledning til å oppdage, forstå og å undre seg med utgangspunkt i litteratur. Her kan også Den kulturelle skolesekken bidra med formidling av litteratur som kan gi nye innfallsvinkler og spennende måter å oppleve litteratur på.

Det er nødvendig at foreldre er godt informert om skolens holdninger og arbeid med litteratur og lesestoff for å kunne være aktive medspillere.

Lesekompetanse

Lesekompetanse er et vidt begrep som omfatter en hel rekke individuelle forutsetninger og ferdigheter, blant annet leseglede, språklige ferdigheter, evne til å forstå og bruke skrevne språksymboler og til å konstruere mening i ulike tekster. I begrepet lesekompetanse ligger også en rekke lese- og læringsstrategiske ferdigheter: å kunne målrette egen lesing, velge

lesemåte, reflektere over egen leseprosess og vurdere egne strategiske valg.

I de internasjonale undersøkelsene PIRLS (10-åringer) og PISA (15-åringer) er lesekompetanse et sentralt begrep, og i definisjonene på lesing fra de to undersøkelsene (PIRLS¹ og PISA²), legges det vekt på generelle ferdigheter som kommunikasjon, fatteevne, fleksibilitet og problemløsning. Dette er ferdigheter som utvikles på tvers av faggrensene. Begrepet "lesekompetanse" har i tillegg et sosialt og kulturelt betinget aspekt.

Leseforståelsen er avhengig av de erfaringer, kunnskaper og forventninger som leseren møter teksten med i en gitt situasjon. Leseforståelse er en aktiv, meningskonstruerende prosess der resultatet påvirkes av samspillet mellom leseren, de lese- og læringsstrategier som leseren behersker, teksten som leses, og den sammenhengende lesingen foregår i. Tekstens mening er i de tolkninger og slutninger som leseren gjør.

Lesekompetanse som kulturell kompetanse

Barn og unges oppvekst i samfunnet i dag er preget av lett tilgang til en enorm mengde med informasjon, rask teknologisk utvikling, et flerkulturelt samfunnsbilde og flytende referanserammer. Å manøvrere i et slikt landskap krever kompletterende kompetanser. En må være bevisst på språk og tekst, mestre språket og kunne se sammenhengen med den kulturelle konteksten. Språk og symboler er kulturelt betingete fenomener som virker i relasjon til hverandre og til et globalt, nasjonalt og lokalt

samfunn. Å kunne "lese" disse ulike kontekstene fordrer ikke bare lesekompetanse, men også en kulturell kompetanse.

Å utvikle kulturell kompetanse hos barn og ungdom er nært knyttet til utviklingen av lesekompetanse. Språklig kompetanse, kommunikative evner og kunnskap om symbolbehandling er bare noen eksempler på kompetanser innenfor en utvidet kulturforståelse. Både i arbeidsmarkedet og i samfunnet ellers blir tekst, lyd, bilde, design, interaktivitet og informasjonsteknologi stadig mer integrerte og gjensidig forsterkende komponenter. Informasjon flyter og krysser virtuelle og reelle grenser. Nye kulturelle fellesskap oppstår lokalt, nasjonalt og på Internett. Kulturell kompetanse er og vil i økende grad bli nødvendig for den enkelte og være en etterspurt kompetanse i arbeidslivet.

Internasjonalt er begrepet information literacy, informasjonskompetanse, brukt om den lesekompetansen som omfatter det å innhente informasjon fra et vidt tilfang av kilder, å velge, vurdere, tolke og analysere kritisk. Å bearbeide informasjonen til egen kunnskap er en del av denne kompetansen. Unge mennesker får en stadig større tilgang til tekstbasert informasjon, ikke minst fra Internett, der kvalitetssikringen i mange tilfeller mangler. Da blir det desto viktigere å kunne foreta en kritisk vurdering av de tekstene man møter. Slik kompetanse inngår derfor også i begrepet digital kompetanse (jf. *Program for digital kompetanse*, 2004-2008).

¹ The ability to understand and use those written language forms required by society and/or valued by the individual. Young readers can construct meaning for a variety of texts. They read to learn, to participate in communities of readers, and for enjoyment (reading literacy, IEA, PIRLS 2000).

² The capacity to understand, use, and reflect on written texts, in order to achieve one's goals, to develop one's knowledge and potential, and to participate in society (reading literacy, OECD 2000 s 10).

3 Situasjonsbeskrivelse

Kunnskapsløftet

Reformen i grunnskole og videregående opplæring – Kunnskapsløftet – som følger av St.meld. nr. 30 (2003-2004) *Kultur for læring*, skal planlegges og gjennomføres i perioden 2005-2008.

Kunnskapsløftet innebærer nye læreplaner, kompetanseutvikling for lærere og skoleledere og et nasjonalt kvalitetsvurderingssystem som skal bidra til kvalitetsutvikling.

Gjennomføringen av reformen krever en målrettet innsats på alle nivåer i opplæringssystemet over flere år. Kunnskapsløftet vil gi retning og føringer for utvikling i grunnopplæringen i årene framover.

Nye læreplaner

Det utarbeides nye læreplaner i alle fag. I læreplanene skal det legges stor vekt på de fem grunnleggende ferdighetene:

- å kunne uttrykke seg muntlig
- å kunne lese
- å kunne regne
- å kunne uttrykke seg skriftlig
- å kunne bruke digitale verktøy

Mål for de grunnleggende ferdighetene integreres i læreplanene for fag på det enkelte fags premisser.³ Dermed får alle lærere et ansvar for lese- og skriveopplæringen. I alle fag – på alle trinn – skal opplæringen tilrettelegges

slik at elevene lærer å lese aktuelle fagtekster og utnytte dem for å utvikle faglig innsikt. Arbeidet med å utvikle elevenes leseferdighet skal starte på 1. trinn. De nye læreplanene for grunnskolen og videregående opplæring skal foreligge i 2005 og tas i bruk fra og med opplæringsåret 2006/2007.

Kompetanseutvikling

I perioden 2005-2008 skal det gjennomføres et kompetanseløft for lærere, instruktører og skoleledere. Prioriterte områder er:

- kompetanseutvikling for ledelsen av den enkelte skole og lærebedrift
- reformrelatert kompetanseutvikling for det pedagogiske personalet
- videreutdanning for det pedagogiske personalet

Å satse på lærernes kompetanse når det gjelder lesestimulering, litteraturformidling, lese- og læringsstrategier er i tråd med denne strategien.

Nasjonalt kvalitetsvurderingssystem

Det nasjonale kvalitetsvurderingssystemet skal bidra til kvalitetsutvikling på alle nivåer i grunnopplæringen. Informasjon fra den enkelte skole og skoleeier skal samles inn og presenteres på *skoleporten.no*. Her skal det også være veiledning om tolkning av datamaterialet og veiledningsressurser til utviklingsarbeid i grunnopplæringen.

De nasjonale prøvene er en del av kvalitetsvurderingssystemet. De er en landsomfattende kartlegging av elevenes ferdigheter i lesing, skriving, matematikk og engelsk. Elevenes læringsresultater skal kartlegges for å kunne sette inn pedagogiske styrkingstiltak både på individ- og systemnivå.

³ Rundskriv F-13/04 *Dette er Kunnskapsløftet*, Utdannings- og forskningsdepartementet 2004

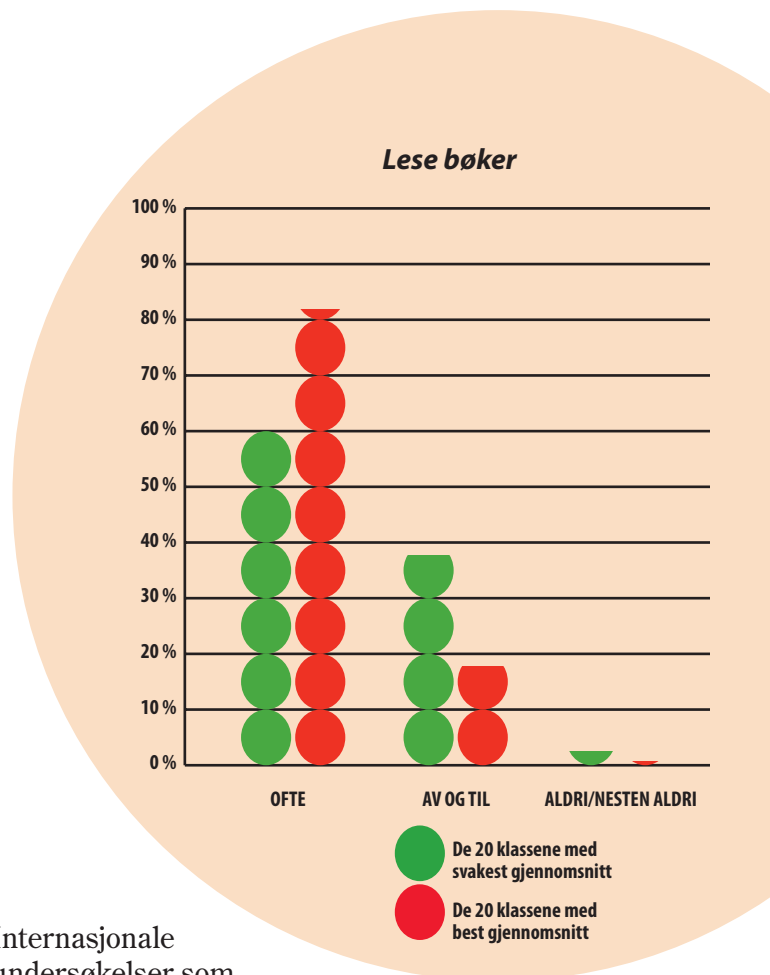
Lesing

Leseferdighet blant grunnskoleelever

Det er store forskjeller i leseferdighet og læringsresultater blant elevene i norsk grunnskole. PISA-undersøkelsene fra 2000 og 2003 og PIRLS-undersøkelsen fra 2001 viser at en relativt stor andel av de norske elevene ikke har god nok leseferdighet. PISA-undersøkelsene viser at norske elever i relativt liten grad benytter seg av strategier for å utdype og kontrollere egen lesing.

PISA-undersøkelsen fra 2000⁴ avdekker at det er stor spredning mellom elever på samme skole, men små forskjeller mellom skoler. PIRLS-undersøkelsen fra 2001 viser store forskjeller både innenfor og mellom klasser. I klasser med høyt gjennomsnitt er det liten spredning i elevenes prestasjoner, mens i klasser med lavt gjennomsnitt er det stor spredning. PIRLS viser også at klasser med høyt gjennomsnitt har et klart høyere aktivitetsnivå når det gjelder språklig stimulering og arbeid med forskjellige former for lese- og læringsstrategier.

Rapporten *Hvorfor leser klasser så forskjellig?* (2003)⁵ avdekker at klassene med svakt lesegjennomsnitt har hatt mindre leseforberedende stimulering i førskolealderen enn klassene med sterkt lesegjennomsnitt. Betydelig flere elever i klassene med best gjennomsnitt har foreldre som oppgir at de ofte har lest bøker sammen med barnet før skolestart. (Se figur.) I tillegg har de svakeste klassene dårligere tilbud om støtteopplæring i lesing, og lærerstabiliteten er svakere.

Internasjonale undersøkelser som PISA og PIRLS gir oss ikke den fulle sannheten om lesingen hos norske elever. Lesing omfatter mer enn disse testene kan fortelle oss. Likevel gir de oss, i tillegg til kunnskapen om norske elevers ferdigheter i forhold til elever i andre land, kunnskap som kan styrke arbeidet for å fremme leseferdighet. Et eksempel er finske elever som kommer på topp i internasjonale undersøkelser. Finland viser at samspillet mellom opplæring, holdningsskapende arbeid og utvikling av identiteten som leser synes å ligge til grunn for god leseferdighet. Systematisk bruk av lettlestlitteratur i begynneropplæringen ser ut til å ha hatt en positiv effekt på lesing hos elevene i New Zealand.

⁴ PISA 2003 inneholdt ikke tilsvarende spørsmål

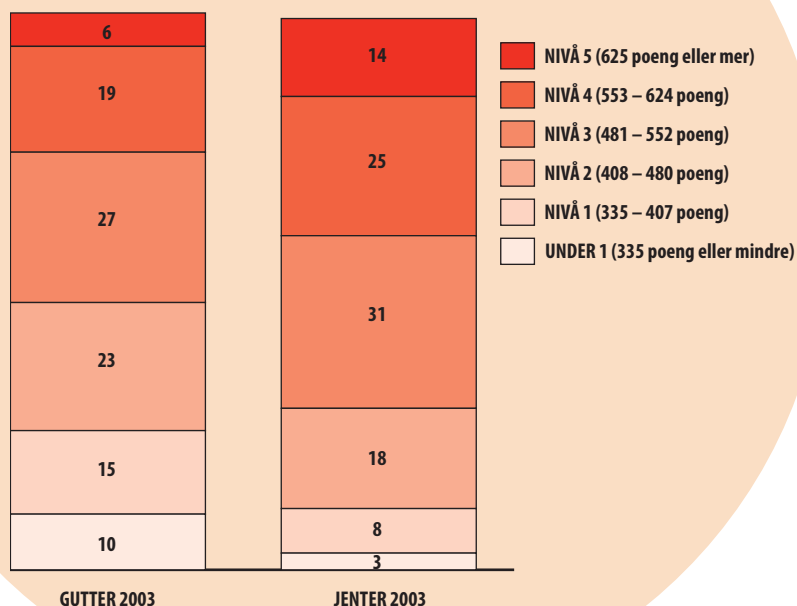
⁵ Ragnar Gees Solheim og Finn Egil Tønnesen: *Hvorfor leser klasser så forskjellig?* Senter for leseforskning 2003. Rapporten er en analyse av PIRLS 2001

Våren 2004 ble nasjonale prøver i lesing innført på 4. og 10. trinn. Våren 2005 er dette utvidet til 4., 7. og 10. trinn og grunnkurs i videregående. Prøvene inkluderer skjønnlitterære tekster, faktatekster, ordkjeder, tabeller og kart for å få kartlagt evnen til å forstå og utnytte informasjon fra ulike teksttyper.⁶ Prøveresultatene skal bidra til at skolen og skoleeieren får et bedre grunnlag for utvikling av kvaliteten på opplæringen, og de skal danne grunnlag for lærernes oppfølging av elever og dialog med foresatte.

Leseferdighet blant elever i videregående opplæring

Leseferdigheten til norske ungdommer i aldersgruppen 16-20 år er kartlagt i IALS (International Adult Literacy Survey) som ble gjennomført i 21 land i perioden 1994-1998. Resultatene viser at de norske ungdommene generelt kommer godt ut i den internasjonale sammenligningen, etter svenskene og finnene. Likevel er det bekymringsfullt at 9,5 % av denne aldersgruppen er definert som "risikoleser". Dette antyder at ca. 5000 unge hvert år forlater grunnopplæringen med leseferdighet som vurderes som utilstrekkelig i forhold til voksenlivets forventninger og krav. Det er særlig 16- og 17-åringene som oppnår svake resultat i denne aldersgruppen. Norge er også det landet med flest unge som svarer at de aldri leser bøker i fritiden: 19 % av jentene og hele 41 % av guttene.

I mai 2005 foreligger resultatene fra oppfølgingsundersøkelsen ALL (Adult Literacy and Life Skills). Som i IALS omfatter den lesing av dokumenter, prosa og tallforståelse.

Kjønnsbaserte forskjeller

Jentene oppnår bedre læringsresultater enn guttene gjennom hele grunnskolen. Dette bekreftes av de norske kartleggingsundersøkelsene, PISA-undersøkelsene og resultatene fra PIRLS. Utdanningsdirektoratets karakterstatistikk for avgangselevne fra grunnskolen viser dessuten at jentene oppnår bedre karakterer enn guttene i alle teoretiske fag. Det samme er tilfellet i videregående opplæring. Ifølge IALS-undersøkelsen skårer jentene signifikant bedre enn guttene på lesing av prosatekst. Tallene viser også at jentene leser langt mer bøker i fritiden enn guttene.

PISA-undersøkelsen i 2003 viser at kjønnsforskjellene i lesing har økt i jentenes favør fra 2000 til 2003 (se figur)⁷. Dette skyldes hovedsakelig at gutter presterer lavere enn sist. Figuren viser at de norske jentene presterer bra, med ca 40 % på de to høyeste nivåene, mot 25 % av guttene. 25 % av guttene, mot bare 11 % av jentene, presterer på nivå 1 eller lavere, og det er spesielt denne andelen av gutter i nedre del av fordelingen som har økt siden 2000. Men resultatene viser en svak, men entydig tendens til at norske elever har en mer positiv holdning til leseaktiviteter, og at de leser oftere i fritiden enn tidligere. Andelen gutter som leser skjønnlitteratur, har økt betydelig.

⁶ De nasjonale leseprøvene bygger på de samme beskrivelser av leseferdighet som finnes i de internasjonale PIRLS- og PISA-undersøkelsene.

⁷ PISA 2003 med få ord. En kortversjon av den nasjonale rapporten *Rett spor eller ville veier?* ILS 2004.

Utsatte grupper

Å utvikle lesekompetanse representerer en stor utfordring for en rekke elevgrupper. Det kreves en spesiell innsats for å tilrettelegge leseopplæringen for svake elever og elever fra språklige minoriteter. Det er av spesiell betydning å nå disse elevene med tiltak som fremmer leseglede og gir gode mestringsopplevelser.

Minoritetsspråklige elevers språkutvikling og leseutbytte blir også behandlet i strategiplanen *Likeverdig utdanning i praksis!* Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2004-2009.

Utdanningsdirektoratets kartleggingsprøver i lesing⁸ har som målsetting å finne fram til elever som har, eller står i fare for å utvikle lesevansker. Ved prøveutviklingen midt på nittitallet ble det satt kritiske grenser som skulle skille den svakeste femtedelen fra resten av utvalget.⁹ Undersøkelser i 2000 gav grunn til bekymring fordi en da fant en større prosentandel elever på 2., 3. og 7. trinn som skåret under de såkalte kritiske grensene enn ved tidligere undersøkelser.

I perioden 2001–2004 har en imidlertid sett en gradvis forbedring av leseferdigheten til elever på 2. trinn. Forbedringen i leseferdighet kan indikere at gode kartleggingsrutiner kan være hensiktsmessige, både for å sikre at elever ikke blir gående for lenge med uoppdagede problemer, og for å opprettholde lærernes og

skoleeierens fokus på leseopplæringen. Leseferdigheten til elever på 7. trinn preges i stor grad av stabilitet i perioden 2001-2003. Det er fremdeles færre elever som har alt rett, og flere under bekymringsgrensen enn i 1994.

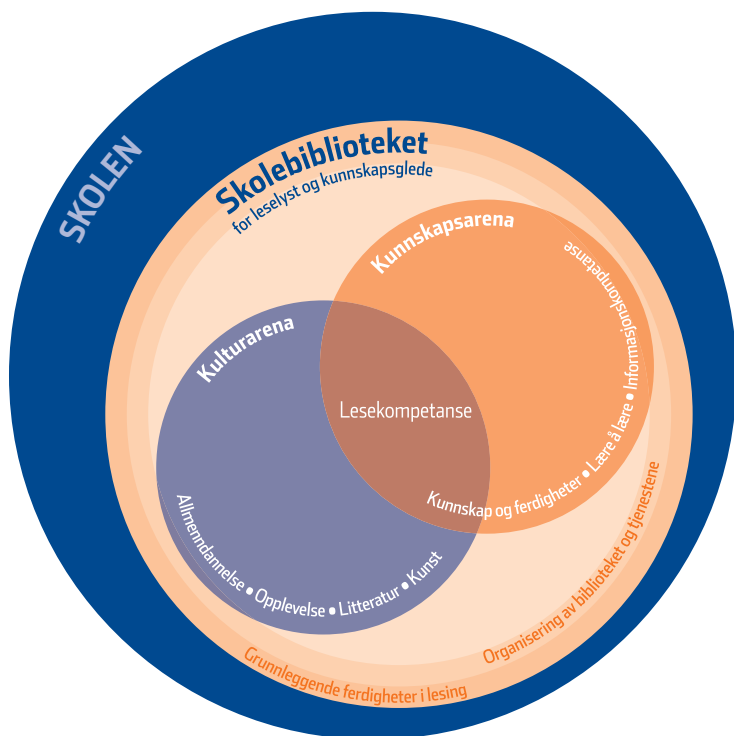
Språkstimulering

En rekke forskningsprosjekter har vist at begrepsstimulering og språklig bevisstgjøring i førskolealderen har positiv virkning for den videre utvikling av barns leseferdighet. Men utvikling av språklige ferdigheter og bevissthet er en vedvarende prosess, og et fortsatt fokus på dette oppover i skolealderen er viktig for å videreutvikle lese- og skrivekompetansen. Språkstimulering skal forebygge lesevansker og fremme evnen til å mestre ulike læringsprosesser gjennom hele opplæringsløpet. En bevisst holdning til språkstimulering er ikke minst viktig overfor barn fra språklige minoriteter.

Foreldrenes interesse og innsats for barns språk- og leseutvikling er betydningsfull. De trenger kunnskaper om den rollen de har for å gi barna gode lesevaner og for å opprettholde gleden ved å lese. God foreldremedvirkning er avhengig av at foreldrene har innsikt i faktorer av betydning for barnas utvikling av lesekompetanse og motivasjon for å lese.

⁸ Utviklet for 2., 3., 5., 7. og 9. klasse

⁹ Den første rapporten fra kartleggingsprøvene er R.G. Solheims *Kartleggingsprosjektet. Leseferdighet. 1992 – 1995*, (1995).

Skolebiblioteket

Skolebiblioteket er en av læringsarenaene på skolen og har et stort potensial for å fremme lese- og informasjonskompetanse hos elevene. Statistikk viser at dette potensialet ikke er utnyttet godt nok på norske skoler i dag. Skolebiblioteket er både en kunnskapsarena der ulike typer informasjon er tilgjengelig, og en kulturarena der leseglede og opplevelse står sentralt. Bruk av skolebiblioteket er viktig for elever i alle fag og på alle trinn. I de nye læreplanene er kompetansen på dette feltet lagt til norskfaget som mål på alle hovedtrinn i grunnskolen.

Digitale ressurser og veiledning i bruken av dem får stadig større plass og oppmerksomhet i alle typer bibliotek. Et moderne bibliotek har et fysisk bibliotek med samlinger av bøker, aviser, tidsskrifter, lydbøker og video/DVD. Det gir tilgang til en rekke digitale informasjonsressurser. Kompetent personale gir veiledning til global informasjon og samlinger, og til hvordan man kan søke i informasjonsressursene.

Tilgang, ressurser og bemanning¹⁰

De fleste elever har i tråd med § 9.2 i opplæringsloven tilgang til skolebibliotek enten på skolen eller som en egen tjeneste i andre nærliggende lokaler. Men kvaliteten på tilbudet når det gjelder boksamlinger, datamaskiner og annet utstyr, samt opplæring og veiledning, er gjennomsnittlig lav med store variasjoner mellom fylker og kommuner og mellom skoler i samme kommune.

Tidsressursen til bemanning av skolebibliotekene i grunnskolen er liten. Gjennomsnittet var 5,48 timer i uken i 2001¹¹. I videregående opplæring er skolebibliotekene godt bemannet, og biblioteket har større ressurser til samlingene. I gjennomsnitt er biblioteket (2003) bemannet i ca 33,3 timer per uke i videregående opplæring, og 18,6 timer er med fagutdannet bibliotekar.

Kompetansen til skolebibliotekaren er en av nøkkelfaktorene for et godt skolebibliotek. På landsnivå er ca 33 % av arbeidet i skolebibliotekene i grunnskolen utført av personer med bibliotekfaglig utdanning, i videregående opplæring er tallet 47 %. Det betyr at godt over halvparten av skolebibliotekene i dag betjenes av lærere uten relevant etterutdanning eller av helt ufaglært arbeidskraft. Det er også stor variasjon mellom fylkene.

Et rikt utvalg litteratur og medier er basisen i et godt skolebibliotek. Både PIRLS 2002 og bibliotekstatistikk 2003 viser at det i hele grunnopplæringen er stor forskjell mellom skoler når det gjelder antall bøker og tidsskrifter som er tilgjengelige for elevene. I gjennomsnitt

¹⁰ Statistiske opplysninger i dette kapittelet er hentet fra *Statistikk for bibliotek og museum 2003* (ABM-utvikling) dersom det ikke er gitt annen informasjon.

¹¹ *Statistikk for folkebibliotek 2001*. Statistikken for 2003 er lagt om og viser ikke sammenlignbare tall.

er det 15,5 bøker og en tilvekst på 1 bok pr elev i grunnskolebibliotekene. Statistikken viser at mange skolebibliotek trenger en opprustning for å kunne gi et løft innenfor lesestimulering. Skal resultatet bli vellykket, må det også satses på formidling, veiledning og samarbeid med folkebibliotek.

Elektronisk katalog er i dag et nødvendig redskap i skolebiblioteket. 93 % av de videregående skolene har elektronisk katalog. Grunnskolene er ikke kommet så langt ennå. Stadig flere skoler, i hovedsak videregående skoler, har katalogen tilgjengelig på Internett. I enkelte kommuner er det også opprettet felles kataloger for grunnskoler og folkebibliotek på Internett, en ordning som effektiviserer arbeidet og gir oversikt over lokale ressurser.

Skolebibliotekutvikling og kommunalt samarbeid

Folke- og fylkesbibliotek driver et utstrakt og kontinuerlig arbeid for å stimulere leselyst og formidle litteratur og medier til barn og unge og har som oppgave å stille sin kompetanse til rådighet for skoleverket. Et organisert samarbeid i kommunene mellom skole- og folkebibliotek skal sikre bedre ressursutnytting og struktur i arbeidet for barn og unge.

Noen kommuner har gjennomført utviklingsarbeid på skolebibliotekområdet tidligere, men flere er kommet etter som en følge av satsingen på *Gi rom for lesing!* Særlig er samarbeidet mellom skole og folkebibliotek innenfor litteraturformidling og læreres og elevers kunnskap om ny litteratur styrket. Andre parter er også trukket med i samarbeidet. I flere fylker har arbeidet med å følge opp planen ført til utvidet samarbeid mellom fylkesmennene og fylkesbibliotekene, blant annet med å arrangere felles konferanser.

Skolebibliotekene er del av det nasjonale biblioteksystemet med særlig tilknytning til folkebiblioteket. For videregående opplæring er fylkesbibliotekene nærmeste samarbeidspartner.

ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum) har fått ansvaret for et utredningsarbeid om sentrale problemstillinger på bibliotekområdet slik det er gitt føringer for i St.meld. nr. 48 (2002-2003) *Kulturpolitikk mot 2014*. Det utarbeides et strategidokument som skisserer en helhetlig utvikling av en samlet biblioteksektor. Skolebiblioteket inngår i denne strategien, og Utdanningsdirektoratet er representert i utredningsarbeidet som skal være avsluttet innen 1. mai 2006.

Statistikk og utvalgsundersøkelser

Den årlige skolebibliotekstatistikken som er en del av den nasjonale bibliotekstatistikken, er mangelfull. I tråd med konklusjonen i rapporten om skolebibliotekstatistikk (Kultur- og kirkedepartementet 2003) blir det vurdert en overføring av statistikken fra kultursektoren til skolesektoren. Siktemålet er at det skal bli lettere å se sammenhengen mellom skolebibliotek og andre relevante faktorer i skolen, og at statistikken skal bli et bedre verktøy for skolesektoren. Den eneste store undersøkelsen på dette feltet ble gjennomført i 1997 og gjaldt bare grunnskolen. Det er behov for å iverksette en ny landsomfattende undersøkelse om skolebibliotekene som dekker både grunnskolen og videregående opplæring. Det må legges særlig vekt på å få fram hvordan skolebibliotekene brukes som pedagogisk virkemiddel.

Norsk digitalt bibliotek

ABM-utvikling har initiert programmet Norsk digitalt bibliotek. Programmet skal løpe over 3 til 5 år fra 2003. Norsk digitalt bibliotek skal gi alle enkel tilgang til store mengder informasjon og kunnskapskilder. Behovene for utdan-

ningssektoren skal ivaretas gjennom flere tiltak. Felles nasjonale løsninger skal utvikles ved hjelp av tiltak som er igangsatt, blant annet videreutvikling av referansetjenesten Biblioteksvar og felles lånekort. Det planlegges søkeportal til kvalitetssikrede kilder, tilgang til flere lisensbaserte kilder (ordbøker, leksika m.m.), og det utarbeides en plan for digitalisering av relevant materiale.

Kompetansen til lærere, skolebibliotekarer og ledere

Reformen Kunnskapsløftet gir alle lærere et ansvar for elevens lese- og skriveopplæring og legger opp til en omfattende kompetanseheving av lærerne.

For å kunne utvikle lesekompetansen systematisk hos elevene gjennom hele skoleløpet, må lærerne ha faglig og metodisk kompetanse i leseutvikling og lese- og læringsstrategier. Det er nødvendig at både lærere og førskolelærere har grunnleggende kunnskaper om språkstimulering og bruk av pedagogisk kartleggingsmaterieil, og at de har kompetanse til å følge opp den enkelte og iverksette differensierte tiltak.

I arbeidet med lesestimulering må lærerne ha kjennskap til et vidt spekter av litteratur. De må kunne formidle litteratur og andre tekster og bruke ulike tilnæringsmåter i dette arbeidet.

Det er behov for et kompetanseløft hos de skolebibliotekansvarlige. Lærere i alle fag må ha kompetanse i å bruke skolebiblioteket i opplæringen både for å stimulere leselyst og fremme lese- og informasjonskompetanse hos elevene. Studentene i allmennlærerutdanningen blir

kjent med bibliotek gjennom det obligatoriske studieemnet "Biblioteket i undervisningen". Dette studiet kan tilrettelegges slik at de får praktisk og metodisk erfaring med skolebibliotek.

Noen eksempler på tilbud om kompetanseutvikling:

- Lese- og skriveopplæring i begynneropplæringen og i den videre leseopplæringen. Flere høyskoler tilbyr videreutdanning. Noen tilbud er modulbaserte og utarbeidet med sikte på også å kunne fungere som etterutdanning.
- GLSM (Grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring). Emne i allmennlærerutdanningen ved alle høyskolene.
- Leseutvikling, skolebibliotek og litteraturformidling (15 studiepoeng) er utviklet ved Høyskolen i Hedmark i samarbeid med Nettverk for norsk med vekt på lese- og skriveopplæring (NOLES) og Nettverk for kompetanseutvikling for skolebibliotek som et tiltak innenfor *Gi rom for lesing!* og tilbys ved flere høyskoler. Ved Høyskolen i Agder som et nettbasert studium.
- Skolebibliotekkompetanse 1 og 2 (hver på 30 studiepoeng). Høyskolen i Agder tilbyr både lokale og nettbaserte halvårslige studier på deltid over tre semestre. Studiene egner seg som videreutdanning for lærere, eller kan tas som en del av allmennlærerutdanningen.
- Informasjonskompetanse (30 studiepoeng). Høyskolen i Agder vil fra høsten 2005 tilby dette studiet. (Tiltak innenfor *Gi rom for lesing!*)
- Lesesenteret tilbyr kursrekker i lesing og skriving i første fase (1.-4. trinn) og i senere faser (5. trinn og oppover)

Nettverk

Nettverk for kompetanseutvikling for skolebibliotek (Skolebiblioteknettverket) ble etablert i 2004. Høgskolen i Agder og Høgskolen i Bergen koordinerer nettverket. Hovedmålet for nettverket er å definere fagfeltet for skolebibliotek, kartlegge behov for utdanning og kompetanseheving innenfor feltet, samt initiere og utvikle utdanningstiltak på skolebibliotekområdet. Videre vil nettverket synliggjøre skolebiblioteket som viktig læringsarena, blant annet ved at ulike interessegrupper som arbeider med skolebiblioteksspørsmål, får felles møteplasser der aktiviteter av felles overordnet karakter kan bli diskutert og koordinert.

Nettverk for norsk med vekt på lese- og skriveopplæring (NOLES) er opprettet på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet. NOLES er et av nettverkene for kompetanseutvikling med medlemmer fra høgskoler og universiteter. Nettverket er et av flere tiltak for å styrke kompetansen i norsk for lærere i hele det 13-årige skoleløpet. Ansvar for å koordinere nettverket er lagt til Høgskolen i Hedmark.

Utdanningsdirektoratet har opprettet en nasjonal nettverksgruppe for *Gi rom for lesing!* som består av representanter for fylkesmennene, Lesesenteret, nettverket NOLES og nettverket for skolebibliotek. Dette nettverket skal bidra til samordning og erfaringsdeling, til å øke samarbeidet med nettverk i biblioteksektoren og Den kulturelle skolesekken på regionalt nivå og være pådriver til lokale nettverk. Det skal legges til rette for nettverkssamarbeid mellom skoler og kommuner for å spre eksisterende kompetanse og utvikle kompetanse hos flere lærere.

Lesesenteret

Lesesenteret (Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning) er opprettet i tilknytning til Senter for leseforskning ved Universitetet i Stavanger. Senteret skal innenfor sitt fagområde blant annet drive kompetanseutvikling gjennom grunnutdanning, etterutdanning, videreutdanning av lærere og annet pedagogisk personell. Senteret skal ha et landsdekkende ansvar for å initiere kompetanseutvikling hos aktuelle brukergrupper. Gjennom dette arbeidet vil senteret medvirke til at de opplæringsansvarlige i kommunene får veiledning og støtte i arbeidet med lese- og skriveopplæring, stimulering av lese- og skriveaktivitet og forebygging av lese- og skrivevansker. De skal også bidra til å sikre kvaliteten på opplærings-tilbudet for barn, unge og voksne med lese- og skrivevansker/dysleksi.

Senteret har omfattende forsknings- og utviklingsoppgaver. De gir også råd i forbindelse med kartlegging og diagnostisering av lese- og skrivevansker for å sikre skoletilbudet i lokalsamfunnet for elever med særskilte behov.

Formålet med strategien er å fremme leseferdighet og motivasjon for lesing hos barn og unge.

Elevene trenger:

- systematisk opplæring i lesing gjennom hele skoleløpet
- hjelp og oppfølging med leseproblemer
- å arbeide med allsidig og aktuelt lesestoff som stimulerer til leseopplevelser og leseinteresser, til refleksjon og estetisk aktivitet
- tilgang til skolebibliotek og kompetanse i å bruke det
- å arbeide med egen lesekompetanse gjennom ulike innfallsvinkler og bli bevisst egen leseprosess
- å være med på å bestemme bokvalg og leseaktiviteter

Hovedmål

- **Styrke leseferdighet og motivasjon for lesing hos barn og unge**
- **Styrke lærernes kompetanse i leseopplæring, litteraturformidling og bruk av skolebibliotek**
- **Øke bevisstheten om lesing som grunnlag for annen læring, kulturell kompetanse, livskvalitet, deltakelse i arbeidslivet og et demokratisk samfunn**

Delmål

Styrke leseferdighet og motivasjon for lesing hos barn og unge

- innen 2008 skal elevene ha oppnådd målbart bedre lesekompetanse og mer positiv holdning til lesing
- bedre leseopplæringen til elevene på alle trinn og utjevne forskjeller mellom elever, klasser og skoler
- prioritere lesing som grunnleggende ferdighet i alle fag og integrere lesing i kompetansemålene på det enkelte fags premisser og på relevante nivåer
- stimulere til leseglede hos elever og lærlinger gjennom hele skoleløpet med spesiell vekt på å utvikle positive holdninger til lesing hos gutter
- øke kvaliteten på skolebiblioteket og elevenes kompetanse i å bruke det
- styrke interessen hos barn og unge for å lese i fritiden

Styrke lærernes kompetanse i leseopplæring, litteraturformidling og bruk av skolebibliotek

- innen 2008 skal lærere ha merkbart bedre kompetanse på områdene leseopplæring, strategier for leseforståelse, bruk av skolebibliotek, litteraturformidling og andre lesefremmende tiltak
- øke kompetansen hos lærere, skoleledere og skoleeiere for systematisk planlegging, kartlegging, vurdering og oppfølging tilpasset alle elever på disse områdene
- øke lærernes kunnskap om nyere barne- og ungdomslitteratur
- øke antallet skolebibliotekarer med skolebibliotekarutdanning som tilsvarer minst 30 studiepoeng
- øke kompetansen hos studenter og lærere i lærerutdanningen på områdene leseopplæring, litteraturformidling og bruk av skolebibliotek og på sammenhengen mellom disse
- utvikle kompetanse og spre erfaring gjennom nettverksbygging

Øke bevisstheten om lesing som grunnlag for annen læring, kulturell kompetanse, livskvalitet, deltakelse i arbeidslivet og et demokratisk samfunn

- øke kompetansen om leseforberedende aktiviteter og om språkutvikling hos barn i førskolealderen
- styrke samarbeidet mellom hjem og skole for felles innsats for leselyst og for å skape forståelse for lesingens betydning for læring
- styrke samarbeidet om lesing på tvers av offentlig og privat sektor

5 Tiltak

Tiltakene i denne strategiplanen skal bidra til å møte de utfordringene som er beskrevet i kapittel 3.

Forskning på elevenes lesekompetanse, kartlegging av leseferdighet og evaluering er en del av strategien i denne planen.

Tiltakene er ordnet etter planens tre hovedmål og omfatter et siste punkt om tiltak knyttet til kvalitetssikring. Den førstnevnte institusjonen på hvert tiltak er hovedansvarlig for tiltaket.

I løpet av 2003 og 2004 er det gjennomført en rekke tiltak gjennom *Gi rom for lesing!* Flere av tiltakene vil bli videreført. Disse tiltakene er oppdatert og har fått nye numre. For status på gjennomførte tiltak, se vedlegg A, kapittel 7. Oversikt over ny nummerering er gitt i vedlegg B.

Tiltak for å styrke leseferdighet og motivasjon for lesing hos barn og unge

1 **Skolens arbeid med leseopplæring, lesestimulering og bruk av skolebiblioteket**

Handling:

A. Skolens plan

Alle skoler bør ha en plan for lesing som inneholder følgende områder:

- Leseopplæring med oppfølging av elevene på alle trinn
- Leserutiner
- Litteraturformidling og lesestimulering
- Systematisk bruk av kartleggingsmateriell
- Bruk av skolebibliotek

I skolens arbeid er det viktig å ivareta elever med særskilte lese- eller språkvansker. Det er også behov for å ha fokus på gutters forhold til lesing. Elever fra språklige minoriteter skal ivaretas særskilt i den grad de har behov for det.

Skolene oppfordres til å se sammenhengen med Den kulturelle skolesekken.

B Utviklingsarbeid og prosjekter

Mer omfattende og nyskapende utviklingsarbeid på områdene under A vil være blant kriteriene for tildeling av prosjektmidler til skoleeiere og skoler. Fylkesmannen har ansvaret for utlysning og tildeling av midlene.

Utøver/ansvarlig: Utdanningsdirektoratet/ fylkesmannen/skoleeier/skoleledere

Tidsramme: 2005-2007

2 Eleven som leseforsker

Handling:

Igangsette et prosjekt på ungdomstrinnet der elevene utforsker og blir bevisst sin egen lesepraksis. Prosjektet skal gi innsikt i hvilke lesestrategier eleven finner nyttige i sin egen læring, og utvikle kunnskap om hvordan man best mulig kan få elevene til å bli mer bevisste på sin egen lesepraksis.

Utøver/ansvarlig: Høgskolen i Hedmark/ ungdomsskoler/Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: 2004- 2007

3 Leseformidlingsprosjekter nasjonalt og lokalt

Handling:

Utdanningsdirektoratet gir støtte til noen utvalgte landsomfattende prosjekter. Det vurderes hvert år hvilke tiltak som skal gis støtte.

For 2005 gis det støtte til **Bok til alle:** 6. og 7. årstrinn (Bokhandlerforeningen) et tiltak i forbindelse med Verdens bokdag. (Se tiltak 22) **Aksjon tXt:** ungdomstrinnet (Foreningen !les), **Leseåret 2005** (Foreningen !les) som omfatter blant annet *NM i poesi-slam:* videregående trinn, *Rein tekst* – tekstkonkurranse: videregående trinn, *Ungdommens kritikerpris* (se tiltak 4), **Nileseren:** ungdomstrinnet (Avis i skolen) og **Den gode forteljinga** – nynorsk litteratur: grunnskolen (Samlaget)

Samarbeidet lokalt og nasjonalt mellom skole, bibliotek og andre deler av kultursektoren innenfor litteratur og litteraturformidling står sentralt i gjennomføringen og utviklingen av slike prosjekter.

Gjennom en rekke nasjonale og lokale prosjekter av ulik art blir det utviklet kunnskap

og erfaringer som kan overføres til andre. Det skal legges til rette for å koordinere og videreformidle kunnskaps- og erfaringsgrunnlaget fra disse og andre prosjekter.

Utøver/ansvarlig: Utdanningsdirektoratet/ Foreningen !les/Den norske Bokhandlerforeningen/Avis i skolen/Det norske Samlaget/Lesesenteret/ABM-utvikling/andre aktører

Tidsramme: 2005 - 2007

4 Ungdommens kritikerpris

Handling:

Opprette en pris hvor elever i videregående opplæring leser de samme bøkene som nomineres til Kritikerprisen, og stemmer på sin favoritt. Elever fra flere skoler skal delta i juryeringen. Det satses på at Ungdommens kritikerpris skal deles ut hvert år, og første gang våren 2006.

Utøver/ansvarlig: Foreningen !les/Norsk kritikerlag/Utdanningsdirektoratet/Forleggerforeningen/Utdanningsforbundet

Tidsramme: 2005-2007

5 Ibsen-året 2006

Handling:

Gi ut en bok om Henrik Ibsen for elever i videregående opplæring i forbindelse med jubileumsåret 2006. Boka skal presentere Ibsen på en ny måte, og trekke inn relevansen til Ibsens verker også for unge mennesker i dag.

Utøver/ansvarlig: Nasjonalkomiteen for Ibsen-satsingen/Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: 2006

6 Ny litteratur inn i klasserommet

Handling:

Utggi hefter med forslag til metodisk bruk av bøker. Metoden skal forankres i litterær teori og lese-teori. Heftene skal inneholde litteraturlister. Et hefte til hvert av trinnene 1-4, 5-7, ungdomstrinnet og videregående trinn.

Utøver/ansvarlig: Lesesenteret

Tidsramme: Fortløpende

7 Lesestrategier i videregående opplæring

Handling:

Utvikle og produsere materiell for leseopplæring for studieforbere-dende og yrkesfaglige studieretninger. Materiellet skal være et hjelpemiddel for lærerne i å videreutvikle lesestrategiene til elever i videregående opplæring. Materiellet som utarbeides, skal følges opp med kurs og andre etterutdanningstilbud til lærerne.

Utøver/ansvarlig: Lesesenteret/prosjektskoler/skoleeiere

Tidsramme: 2005-2007

8 Litteraturformidling som tilbud på kulturskolene

Handling:

Kulturskoler i alle fylker har startet opp med å utvikle og prøve ut tilbud om skapende skriveing og litteratur. Det gis utviklingsstøtte slik at flere kulturskoler setter i gang utvikling og utprøving av slike eller andre tilbud der litteraturformidling står i fokus. Det skal legges opp til erfaringsdeling og evaluering.

Utøver/ansvarlig: Kulturskolerådet/kulturskolene/Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: 2004 – 2007

9 Bibliotek-tjenester på Internett

Handling:

Bidra til at elevene kan søke elektronisk og over Internett i skolenes og folkebibliotekenes kataloger. Utdanningsdirektoratet inngår avtaler på vegne av skolesektoren om salg av systemer til redusert pris til skolene.

Arbeidet med å utvikle Norsk digitalt bibliotek, en nettressurs som skal gi alle enkel tilgang til informasjon og referansetjenester, er i gang.

Utøver/ansvarlig: Utdanningsdirektoratet/ABM-utvikling

Tidsramme: Løpende

Tiltak for å styrke lærernes kompetanse i leseopplæring, litteraturformidling og bruk av skolebiblioteket

10 Tilbud om videre- og etterutdanning for lærere og førskolelærere

Handling:

- Tilby videreutdanning til lærere i alle fag, skolebibliotekarer, skoleledere, SFO-medarbeidere og førskolelærere innenfor leseopplæring, bruk av skolebibliotek og litteraturformidling. Slike tilbud er utviklet innenfor hvert område og som et tverrfaglig område og tilbys av flere høyskoler, også som nettstudium.
- Lesesenteret vil utvikle et etter- og videreutdanningstilbud rettet mot førskolelærere og assistenter i barnehagen. Studiet skal omhandle litteratur, litteraturformidling og språklige aktiviteter i sammenheng med bruk av TRAS-materiellet om tidlig registrering av språkutvikling (se tiltak 19).
- På området språkutvikling og språkvansker hos barn og unge gis det tilbud om kompetanseutvikling for fagpersoner i kommuner og fylkeskommuner, i regi av Bredtvet kompetansesenter (se tiltak 18). Det skal vurderes å utvikle dette til et videreutdanningstilbud i høyskolesektoren.
- Norsk Barnebokinstituttt gjennomfører prosjektet *Teksten i bruk* (2004-2006) som tilbyr lærere i grunnutdanningen kompetanseutvikling i litteraturpedagogisk veiledning og formidling av nyere barne- og ungdomslitteratur. Prosjektet

er bygd på erfaring fra prosjektene *Inn i teksten* og *Ungdom inn i teksten* og skal omfatte flere skoler i opptil 10 fylker. Det legges til rette for samarbeid mellom skole- og kultursektoren. Prosjektet støttes av ABM-utvikling som ledd i Den kulturelle skolesekken.

Nettverket for norsk med vekt på lese- og skriveopplæring (NOLES) skal arbeide for å øke antallet høyskoler som gir tilbud på disse områdene, og ta ansvar for å profilere tilbudene overfor skoleeiere og aktuelle studenter.

Tilbudene skal gi kompetanse på felt som er vektlagt i Kunnskapsløftet. Det blir gitt særskilte midler til skoleeieren for å gjennomføre planlagte kompetansehevingstiltak i forbindelse med reformen.

Utøver/ansvarlig: Høyskoler og universiteter/NOLES/Nettverket for skolebibliotek/Lesesenteret/Norsk barnebokinstituttt/andre fagmiljøer/Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: 2005 – 2007

11 Studietilbud informasjonskompetanse

Handling:

Tilby studiet *informasjonskompetanse* (30 studiepoeng) for lærere og skolebibliotekarer. Studiet skal gi kompetanse i informasjonsbehandling og veiledning til elever på dette området. Studiet kan kombineres med *Skolebibliotek-kunnskap 1* (30 studiepoeng) til en årsenhet i skolebibliotek-kunnskap (60 studiepoeng). Det kan også kombineres med *Skolebibliotek-kunnskap 1* og *Skolebibliotek-kunnskap 2* (Barne- og ungdomslitteratur) til 90 studiepoeng i skolebibliotek-kunnskap.

Utøver/Ansvarlig: Høgskolen i Agder

Tidsramme: Fra høsten 2005

12 Lærerstuderenter møter elever i arbeid med lesestimulering og skolebibliotek

Handling:

La lærerstuderentene i sin utdanning få prøve ut metoder og formidlingsformer som stimulerer elever til lesning og til aktivt bruk av skolebiblioteket. Det er ønskelig å legge til rette for et samarbeid mellom høgskoler, skolebibliotek, forfattere og formidlere. Utprøvingen bør gi studentene erfaring med dette enten gjennom praksis eller i andre prosjektsammenhenger, og studentene bør også få erfaring med evaluering av slike tiltak.

Utøver/ansvarlig: Nettverk for norsk med vekt på lese- og skriveutvikling (NOLES)/ Nettverk for kompetanseutvikling for skolebibliotek /UFD/Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: 2005-2007

13 Heve kompetansen hos lærerstuderenter i bruk av skolebiblioteket

Handling:

Utvikle studieplan for det obligatoriske emnet "Biblioteket i undervisningen" med praktisk bruk av skolebibliotek som innhold. Formidle planen og kompetanse om emnet i høgskolesektoren. Planen skal bidra til kompetanse hos studenter i lærerutdanningen om bruk av skolebiblioteket i grunnopplæringen. Studentenes opplæring knyttes til en eller flere praksisperioder og vil involvere faglærere og partnerskoler. Studieplan gjennomføres som et pilotprosjekt på Høgskolen i Agder våren 2005.

Utøver/ansvarlig: Nettverk for kompetanseutvikling for skolebibliotek

Tidsramme: 2005-2007

14 Nasjonale og lokale nettverk for lesing, leselest og skolebibliotek

Handling:

- Høgskolen i Hedmark har ansvaret for å koordinere Nettverket for norsk med vekt på lese- og skriveopplæring (NOLES). Nettverket skal bidra til erfaringsdeling, spredning av informasjon og kompetanse innad i høgskolesektoren på de områdene som planen omfatter. Høgskolen i Hedmark har ansvaret for å koordinere samarbeidet med andre relevante nettverk.
- Videreføre nettverket for kompetanseutvikling for skolebibliotek som er etablert som et tiltak i *Gi rom for lesing!* Høgskolene i Agder og i Bergen har ansvaret for koordinering. Nettverket skal gjennomføre strategi for spredning av kompetanse om skolebibliotek i

høgskolesektoren og i utdanningssektoren for øvrig.

- Nettverksgruppen for *Gi rom for lesing!* skal dele erfaring og spre informasjon om gjennomføring av tiltak lokalt, regionalt og nasjonalt.

Det skal legges til rette for nettverkssamarbeid mellom skoler og kommuner for å dele erfaring og utvikle kompetanse.

Utøver/ansvarlig: Lesesenteret/Høgskolen i Hedmark/Høgskolen i Agder/Utdanningsdirektoratet/Fylkesmennene/skoleeierne

Tidsramme: 2005-2007

15 Samarbeid mellom skolebibliotek og folke- og fylkesbibliotek

Handling:

Stimulere skoler og skoleeiere til å samarbeide med folke- eller fylkesbibliotek for bedre utnyttelse av kommunale ressurser og kompetanse. Viktige områder i samarbeidet er katalogsamarbeid, samlinger av bøker og media, presentasjon og formidling av litteratur, lesefremmende tiltak, informasjonskompetanse og søk etter kilder på Internett. Arbeidet med litteraturformidling kan ses i sammenheng med Den kulturelle skolesekken.

Utøver/ansvarlig: Fylkesmennene/Fylkesbibliotekene/Utdanningsdirektoratet/ABM-utvikling

Tidsramme: -2007

16 Regionale konferanser

Handling:

I samarbeid med fylkesmennene arrangerer årlige regionale konferanser om leseopplæring, lesestimulering og skolebibliotek. Konferansene skal bidra til å spre ideer, dele erfaring, gi ny kunnskap og inspirasjon. Konferansene skal også bidra til samarbeid og nettverksbygging.

Utøver/ansvarlig: Utdanningsdirektoratet/fylkesmennene/Lesesenteret

Tidsramme: 2005-2007

17 Internasjonal skolebibliotekkonferanse i Oslo i 2005

Handling:

Gi støtte til en internasjonal konferanse om skolebibliotek og lesing med tema "Literacy for Life: Promoting Reading and Practice of Literacy", et arrangement i forkant av den store IFLA-konferansen (International Federation of Library Associations and Institutions) som skal holdes i Oslo.

Utøver/ansvarlig: Utdanningsdirektoratet/IFLA/Norsk Bibliotekforening/Høgskolen i Oslo/Nettverk for kompetanseutvikling for skolebibliotek

Tidsramme: 2005

Tiltak for å øke bevisstheten om lesing

18 Språkutvikling og språkvanser hos barn og unge

Handling:

- Følge opp planen *Språkutvikling og språkvanser hos barn og unge. Forebygging, avdekking og tiltak*. Planen omfatter utvikling og spredning av veilednings- og brosjyremateriell om forebygging, avdekking og tiltak i førskole- og skolealder.
- På området språkutvikling og språkvanser hos barn og unge gis det tilbud om kompetanseutvikling for fagpersoner i kommuner og fylkeskommuner i regi av Bredtvet kompetansesenter. Studietilbudet prøves ut gjennom et pilotprosjekt i Sør-Trøndelag fylke våren 2005.

Utøver/ansvarlig: Bredtvet kompetansesenter/Institutt for spesialpedagogikk/Lesesenteret/Fylkesmennene/andre aktører/Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: 2005-2007

19 Boktrass - tilgang til variert litteratur i barnehagene

Handling:

Gi tilbud til barnehager om et lesestimuleringsopplegg der *TRAS*, et materiell for kartlegging av språkfunksjoner i tidlig alder, kobles sammen med litteraturformidlingstiltaket *Bibliotekfilialer i barnehager*. På denne måten vil bibliotekene formidle litteratur og øke tilgjengeligheten til bøker og annet materiale for foreldre og barn.

Utøver/Ansvarlig: Lesesenteret/ABM-utvikling/folkebibliotek/barnehager

Tidsramme: 2005-2007

20 Stimulere til økt foreldredeltakelse

Handling:

- Utvikle materiell om foreldre som aktive deltakere i barnas leseutvikling. Materialet er beregnet for lærere og foreldre til elever på mellomtrinnet og ungdomstrinnet og skal fokusere på den innsatsen foreldre kan gjøre for å stimulere språklig bevisstgjøring, leseglede og leseferdighet, og på hvordan skolen kan tilrettelegge for foreldrenes deltakelse.
- Videreføre støtte til prosjektet "Foreldre som faglige veiledere i barns lese- og skriveopplæring" ved Høgskolen i Nesna.

Utøver/ansvarlig: Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG)/Lesesenteret/Høgskolen i Nesna/Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: 2005-2007

21 Leseravner

Handling:

Skolere frivillige litteraturformidlere som deltar aktivt på ulike arenaer. Formidlerne skal stimulere til leselyst og leseinteresse og gi litterære smakebiter for å gjøre ny og aktuell litteratur kjent for flere.

Utøver/ansvarlig: Lesesenteret/ABM-utvikling/Foreningen !les/Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: 2005-2007

22 Verdens bokdag

Handling:

- Samarbeide med Den norske Bokhandlerforening og andre om markeringen av Verdens bokdag som nasjonal lese- og bokdag, blant annet ved å involvere skolene i større grad med helt konkrete lesetiltak. Det skal tas sikte på å utvikle tiltak på skolene og for allmennheten for øvrig slik at Verdens bokdag blir en stor markering av boken og av leselyst.
- Videreføre *Bok til alle*, et prosjekt i forbindelse med Verdens bokdag da alle elever på 6. og 7. trinn mottar en boksjekk som kan løses inn i en bok hos bokhandelen. Elevene velger mellom flere bøker som er en spesialutgave av en nyere barne-/ungdomsbok. Synshemmede elever og elever med særskilte lesevaner får tilbud om lydutgave i Daisy-format av flere av titlene. Hørsels-hemmede elever kan velge en tegnspråkbok. Samiske elever kan velge en samisk bok.

Utøver/ansvarlig: Den norske Bokhandler-

forening/Utdanningsdirektoratet/Verdens bokdag-komiteen

Tidsramme: 2005-2007

23 Styrke kommunikasjonen om lesing og leselyst

Handling:

- Arrangere årlige konferanser for erfaringsdeling og kompetanseheving, og for å spre informasjon (se tiltak 16 og 24).
- Følge opp emneområdet om lesing på Skolenettet – *skolenettet.no/lesing* – og markedsføre det aktivt.
- Samordne ulike nettstedet som har til formål å veilede barn, unge, formidlere, foreldre og lærere om nyere litteratur for barn og ungdom.
- Gi ut årlig informasjonsbrosjyre til lærere om *Gi rom for lesing!*
- Gi ut hefte til elever om lesing

Utøver/ansvarlig: Utdanningsdirektoratet/Lesesenteret/ABM-utvikling

Tidsramme: 2005-2007

24 Nasjonal konferanse om lesing

Handling:

Arrangere årlig nasjonal konferanse for lærere, skolebibliotekarer og skoleledere om aktuelle tema innenfor lesing, språkstimulering og litteraturformidling. Konferansen skal inneholde ny kunnskap, erfaringsdeling, informasjon om *Gi rom for lesing!* og evalueringen av planen. Den første konferansen fant sted i Trondheim i 2004.

Utøver/ansvarlig: Utdanningsdirektoratet/Lesesenteret/fylkesmennene

Tidsramme: 2005-2007

Tiltak for kvalitetssikring

25 *Perlejakten*

Handling:

Utvikle et arbeidsredskap for planlegging og vurdering av leseprosjekt for alle som arbeider med dette, i eller utenfor skolen. I Perlejakten fremheves et sett med kjennetegn, indikatorer, for gode leseprosjekt i klasserommet. Perlejakten skal publiseres i Lesesenterets nye skriftserie, presenteres på de regionale konferansene våren 2005 og være tilgjengelig på Internett.

Utøver/ansvarlig: Lesesenteret

Tidsramme: 2005

26 *Landsomfattende skolebibliotekundersøkelse*

Handling:

Gjennomføre en større landsomfattende kartlegging av skolebibliotek i grunnskole og videregående opplæring. Undersøkelsen gjøres i samarbeid med ABM-utvikling.

Utøver/Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet/ forskningsinstans

Tidsramme: 2006-2007

27 *PISA og PIRLS – deltakelse*

Handling:

Delta i PIRLS 2006 og i PISA fase 3.

Utøver/ansvarlig: Lesesenteret/ILS/Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: 2006-2007

28 *Videreføre kartlegging av leseferdighet*

Handling:

Videreføre kartlegging av leseferdighet på 2. årstrinn og gjennomføre en nasjonal oppfølgingsundersøkelse. Videreutvikle kartleggingsmateriell i leseferdighet for minoritetsspråklige elever på flere språk.

Utøver/ansvarlig: Utdanningsdirektoratet/ Lesesenteret/NAFO

Tidsramme: 2005-2007

29 *Forskning på forskjeller mellom gutter og jenters lesing*

Handling:

Igangsette klasseromforskning med fokus på gutter og jenters bruk av lese- og læringsstrategier og på lesefremmende opplærings-situasjoner, for å få kunnskap om forskjeller mellom klasser med gode resultater og mange gode lesere og klasser med svakere resultater og flere svake lesere.

Utøver/ansvarlig: Lesesenteret

Tidsramme: 2005-2007

30 *Undersøke elevenes holdning til lesing og hvordan lesetiltak påvirker holdningene*

Handling:

Iverksette et prosjekt i grunnskolen for å finne ut mer om elevenes holdninger til lesing, og hvordan ulike lesetiltak og bruk av skolebiblioteket påvirker disse holdningene. Prosjektet skal omfatte flere skoler og omfatte lesing og skriving i alle fag. Prosjektet kan ses i sammenheng med tiltak 2, "Eleven som leseforsker". Informasjon fra prosjektet skal spres blant annet gjennom materiell for lærere.

- **Utøver/ansvarlig:** Høgskolen i Hedmark/Utdanningsdirektoratet
- **Tidsramme:** 2005-2007

31 **Evaluering av *Gi rom for lesing!***

- **Handling:**
SINTEF Teknologi og samfunn IFIM har i samarbeid med NTNU/VIL fått i oppdrag å foreta en evaluering av tiltaksplanen *Gi rom for lesing!* Evalueringen skal være kvantitativ og kvalitativ. Alle områder i planen og sentrale aktører skal ha oppmerksomhet. Tre delrapporter skal leveres underveis, og sluttrapporten skal presenteres innen 1. mars 2008. Resultater skal formidles underveis på konferanser og Internett.
- **Utøver/Ansvarlig:** SINTEF IFIM/NTNU-VIL (Voksne i læring)/Utdanningsdirektoratet
- **Tidsramme:** 2005 – 2008

6 Organisering og gjennomføring av tiltaksplanen

Helhetstenkning

En helhetlig og samordnet innsats for å bedre barns og unges leseglede og lesekompetanse forutsetter at alle nivåer i utdanningssektoren sammen med andre aktører tar ansvar, og at ansvar og arbeid er hensiktsmessig fordelt mellom partene. Ledelse på skole- og gruppenivå er et viktig ledd i den systemrettede innsatsen. Skoleledere og lærere skal få støtte gjennom veiledning og andre nasjonale og lokale tiltak.

Økonomiske ressurser

Økonomien i grunnopplæringen er i all hovedsak knyttet til rammeoverføringer fra staten til kommuner og fylkeskommuner. De økonomiske rammebetingelsene for opplæringen er avhengig av lokale prioriteringer. Skoleeierne har et ansvar for at nødvendige ressurser blir avsatt til arbeidet. Det er kommunene og fylkene som har det økonomiske og faglige ansvaret for kompetanseutviklingstiltak.

Ekstra statlige midler til lokalt arbeid overføres til Fylkesmannen i hvert fylke, som fordeler midlene videre til

skoleeierne. Det tas ikke sikte på en forholdsvis fordeling til alle skoleeiere, men en satsing på prosjekter med spredningseffekt. For å få tildeling kreves det planer for egen innsats på området og rapportering om anvendte midler. Fylkesmennene skal rapportere til Utdanningsdirektoratet om innsats og tildelinger i fylket.

I 2003 ble midler fra Den kulturelle skolesekken tildelt nasjonale og lokale litteraturformidlingsprosjekt gjennom ABM-utvikling. Fra 2004 er det kommuner og fylker som har ansvaret for å ivareta litteratur og litteraturformidling gjennom de tildelte DKS-midlene.

Samarbeid og samordning

Universiteter og høyskoler har utdannings- og veiledningskompetanse som bør benyttes av lærere, skoleledere og andre fagpersoner. Innsatsen hos etter- og videreutdanningstilbydere er styrket gjennom samarbeidet innenfor nettverk for kompetanseutvikling, især innenfor norsk med vekt på lese- og skriveopplæring (NOLES) og skolebibliotek. Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning (Lesesenteret) ved Universitetet i Stavanger skal delta i nettverk nasjonalt og internasjonalt. Statped skal trekkes inn i arbeidet der det er hensiktsmessig. Utdanningsdirektoratet vil i planperioden ha oppmerksomhet omkring økt effektivitet og kvalitet i kompetanseutviklingen for den enkelte lærer, instruktør og skoleleder. Den forskningsbaserte kunnskapen skal bidra til å kvalitetssikre innsatsen hos de ulike aktørene.

Rolle- og ansvarsfordeling

Utdannings- og forskningsdepartementet

- utformer overordnede mål og planer for arbeidet
- iverksetter politikken gjennom oppdrag til Utdanningsdirektoratet og andre operative instanser

Utdanningsdirektoratet

- initierer, iverksetter og koordinerer tiltakene i planen
- skaper oppmerksomhet og engasjement for planen i fagmiljøer, overfor interessegrupper og for allmennheten generelt
- bidrar til at det utvikles systemer for samarbeid og samordning
- bearbeider, analyserer og sprer kunnskap og erfaring
- forvalter informasjon
- følger opp nordisk og annet internasjonalt arbeid på feltet
- gjennomfører resultatrapportering og gir innspill til departementet
- initierer og følger opp forskning og evalueringer på området
- tildeler midler til utvalgte tiltak

Fylkesmannen

skal

- informere om og koordinere sentral-initierte tiltak i forhold til sine samarbeidspartnere
- tildele midler
- følge opp skoleeierens innsats på feltet
- rapportere til Utdanningsdirektoratet
- stimulere til lokalt arbeid omkring lesing, leselyst og bruk av skolebiblioteket

Skoleeierne

skal

- sikre at skolene arbeider systematisk og planmessig med leseferdighet, leselyst og

skolebibliotek

- sørge for at elevene i samsvar med opplæringsloven har tilgang til skolebibliotek
- inspirere og motivere skolene til økt innsats
- følge opp skolene og tilby veiledning, støtte og kompetanseutvikling
- rapportere til Fylkesmannen om utviklingen på feltet

Lesesenteret (Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning)

skal

- samarbeide med Utdanningsdirektoratet om gjennomføring av *Gi rom for lesing!*
- initiere og samarbeide med regionale og lokale instanser om prosjekt, kompetanseutvikling og evaluering
- gjennomføre og evaluere prosjekt for å stimulere til lesing
- organisere kurs og konferanser
- samarbeide med nettverkene for kompetanseutvikling for norsk og skolebibliotek om studieplaner og -tilbud
- lede og koordinere utvikling av arbeidsmåter og læringsstrategier i leseopplæringen i barnehage, grunnskole, videregående opplæring, voksenopplæring og lærerutdanning i Norge

Nettverk for kompetanseutvikling

Nettverk for norsk med vekt på lese- og skriveopplæring (NOLES)

skal

- initiere, utvikle og samarbeide om utdanningstiltak for lærere, førskolelærere, studenter og lærere i lærer- og førskolelærerutdanningen
- informere relevante fagmiljø ved høyskolene
- kartlegge behov for videre- og etterutdanning i utdanningssektoren
- gi innspill til kompetanseutvikling innad i

høgskolesystemet

- spre informasjon og organisere seminarer for tilsatte i lærerutdanningen
- samarbeide med skolebiblioteknettverket og Lesesenteret om studieplaner og tilbud
- gi innspill til Utdanningsdirektoratet om behov i sektoren

Nettverk for kompetanseutvikling

Nettverk for skolebibliotek

skal

- kartlegge behov for utdanning
- initiere og utvikle utdanningstiltak for lærere, skolebibliotekarer, studenter og lærere i lærerutdanningen
- videreutvikle den faglige kompetansen for dem som jobber i skolebibliotek og med skolebibliotek i sitt læringsarbeid
- veilede og informere om skolebiblioteket som læringsarena
- samarbeide med nettverket NOLES og Lesesenteret om studieplaner og tilbud

Andre samarbeidspartnere

Andre samarbeidspartnere er Foreldreutvalget for grunnskolen (FUG), lærerorganisasjonene, Elevorganisasjonen, ABM-utvikling (Statens senter for arkiv, bibliotek og museum). Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringen blir en naturlig samarbeidspartner. I tillegg kommer en rekke aktører i offentlig og privat sektor.

A. Status på gjennomførte tiltak 2003-2004

I løpet av 2003 og 2004 er det gjennomført en rekke tiltak gjennom *Gi rom for lesing!* Det ble laget statusrapport pr april 2004 som er tilgjengelig på skolenettet.no/lesing.

Under gis det en beskrivelse av allerede gjennomførte tiltak og enkelte igangsatte tiltak. Se vedlegg B for oversikt over ny nummerering på tiltakene fra planen i 2003, om de er gjennomført, omformulert, revidert eller utgått.

- **Nettsted om lesing.** Det er opprettet et nettsted om lesing knyttet til Skolenettet med adressen skolenettet.no/lesing. Her samles informasjon om leseaktiviteter, kampanjer, informasjonsmateriell til lærere, elever og foresatte, samt en rekke lenker til andre, kvalitetssikrede nettsteder om lesing og litteratur. Videreføres. Firmaet Refleks gjennomførte en undersøkelse om lesing og bruk av Internett blant ca 400 elever på 7. og 8. trinn i denne forbindelse. Rapporten finnes på nettstedet.
- **Puggandplay.** NRK og Høgskolen i Hedmark samarbeider om programmet Puggandplay som sendes på TV etter skoletid, og det er også opprettet et nettsted. Fra høsten 2003 har dette programmet gitt tilbud med varierte innslag om ulike typer litteratur som kan stimulere leselyst hos barn og unge. TV-programmet er nå lagt ned. Målgruppe er elever 11-14 år.
- **Verdens bokdag – Bok til alle.** På verdens bokdag 2004 fikk alle elever på 6. og 7. trinn en boksjekk i gave som kunne innløses i en bokhandel i bytte mot en pocketbok. Elevene kunne velge mellom seks skjønnlitterære bøker. Dette er et samarbeidsprosjekt med Den norske Bokhandlerforeningen som videreføres.
- **Læreplaner.** I forbindelse med reformen Kunnskapsløftet er det blitt utarbeidet nye læreplaner i alle fag, hvor lesing som basisferdighet er en viktig del.
- **Øke skolenes kompetanse i bruk av skolebiblioteket.** Høgskolen i Agder har fått støtte til utvikle et studium, *Skolebibliotek kunnskap 3: Informasjonskompetanse*.
- **Etter- og videreutdanning for lærere og førskolelærere.** Det ble gitt stipendmidler for videreutdanning i norsk med vekt på lese- og skriveopplæring for en toårsperiode fra 2003. Denne stipendordningen er nå avsluttet.
- **Kompetanseutvikling – sammenheng mellom lesestimulering, skolebibliotek og lesekompetanse.** Studieplan for *Leseutvikling, litteraturformidling og skolebibliotek* (15 studiepoeng) er utarbeidet av Høgskolen i Hedmark og tilbys ved flere høgskoler.
- **Heve kompetansen hos lærerutdannerne.** Kurs i pedagogisk bruk av skolebibliotek i tilknytning til ulike fag og arbeidsmåter gjennomført to ganger. Samarbeid mellom høgskolene i Agder, Bergen og Hedmark.
- **Nettverk for kompetanseutvikling for skolebibliotek.** Høgskolen i Agder og Bergen er koordinatorene for nettverket som ble opprettet i 2004.
- **Nasjonalt senter for leseopplæring - Lesesenteret.** Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning ble opprettet 1. januar 2004. Lesesenteret er et ressurs-senter for lesing og leseopplæring og et spesialpedagogisk kompetansesenter for lese- og skrivevansker på Universitetet i Stavanger.
- **Språklig bevisstgjøring og begrepstrening i førskolealder.** Bredtvet kompetansesenter har utarbeidet planen *Språkutvikling og språkvansker hos barn og unge. Forebygging, avdekking og tiltak*. Planen omfatter et

program for kompetanseutvikling og spredning av informasjon om materiell og verktøy.

- **Stimulere til økt foreldredeltakelse.** Lesesenteret og Foreldreutvalget for grunnskolen utarbeidet i samarbeid med Utdanningsdirektoratet en brosjyre om lesing hjemme som ble sendt ut til foreldre til elever på 1. og 2. trinn i august 2004. Brosjyren er også publisert på samisk i samarbeid med Sametinget.
- **Styrke kommunikasjonen om lesing og leselyst.**
 - o Det er opprettet en egen emneside skolenettet.no/lesing om lesing på Skole-nettet og en nettside for www.utdanningsdirektoratet.no/lesing på Utdanningsdirektoratets nettsted.
 - o Brosjyre om lesing til lærere, elever og foreldre er sendt til skolene.
 - o Det er avholdt regionale inspirasjonskonferanser om lesing våren 2004.
 - o Det er laget et symbol for planen og laget mal for design. Symbolet brukes på alt materiell som har tilknytning til *Gi rom for lesing!*, f eks på artikler, brosjyrer, bøkene til Bok til alle, nettsidene www.utdanningsdirektoratet.no/lesing og skolenettet.no/lesing. Symbolet er lagt ut på Internett og kan brukes av alle i tilknytning til leseaktiviteter.
 - o Det er holdt pressekonferanse om *Bok til alle*.
- **Bok til alle 1-åringene.** Bokhandlerforeningen gjennomfører ikke dette tiltaket.
- **Nasjonale konferanser om lesing.** I 2004 arrangerte Utdanningsdirektoratet i samarbeid med Fylkesmannen og fylkesbiblioteket i Sør-Trøndelag konferansen *Inspirasjon til lesing i Trondheim* i forbindelse med Verdens alfabetiseringsdag.
- **Nasjonale prøver i lesing.** Prøvene ble tatt i bruk på 4. og 10. trinn i 2004 og utvides til 4., 7. og 10. trinn og til grunnkurs i 2005.

- **Initiere evaluerings-, forsknings- og utviklingsarbeid.** SINTEF IFIM og NTNU VIL har fått i oppdrag å evaluere tiltaksplanen *Gi rom for lesing!* og hvordan tiltakene fungerer i forhold til de oppsatte mål.
- **Samisk *Gi rom for lesing!*** For samiske elever er det utarbeidet en egen plan for lesing i et samarbeid mellom Fylkesmannen, Sametinget og Samisk høgskole. Planen følges opp årlig med tiltak.
- **Fylkesmennene** fikk i 2003 og 2004 til sammen 30 millioner kroner for videre tildeling til prosjekter i skoler og kommuner. Midlene ble brukt til en rekke tiltak i *Gi rom for lesing!* som gjaldt systematisk leseopplæring, leserutiner, litteraturformidling, lesestimulering, gutter og lesing, samarbeid med folkebibliotek og bruk av skolebibliotek. I de fleste fylkene blir *Gi rom for lesing!* sett i sammenheng med Den kulturelle skolesekken. Rapportering er gjort gjennom tilstandsrapportene for 2003 og 2004. Fylkesmennene har levert oversikt over tildelinger til Utdanningsdirektoratet. Se skolenettet.no/lesing.
- **Prosjekter til lesestimuleringsprosjekter gjennom Den kulturelle skolesekken.** I 2003 ble det tildelt 5 mill kroner i støtte til nasjonale, regionale og lokale prosjekter i tilknytning til *Gi rom for lesing!*

Andre prosjekter som har fått støtte fra *Gi rom for lesing!*

- *Den gode forteljinga – færre bokdropparar* (Det norske Samlaget)
- *Nileseren* (Avis i skolen)
- *Aksjon tXt* (Foreningen !les)

B. Oversikt over endringer i forhold til planen fra 2003

Nummer i 2005	Nummer i 2003	Kommentar
1	1, 2, 4, 10, 12, 13	Slått sammen, revidert
2	3	Ny formulering
3	5	Revidert
4		Nytt tiltak
5		Nytt tiltak
6		Nytt tiltak
7		Nytt tiltak
8	8	Ny formulering
9	15	Ny formulering
10	17	Revidert
11	18	Revidert
12		Nytt tiltak
13	19	Revidert
14	21	Revidert
15	14	Ny formulering
16		Nytt tiltak
17	16	Ny formulering
18	24	Revidert
19	23	Revidert
20	25	Revidert
21	26, 27	Slått sammen, revidert
22	9	Ny formulering
23	6, 28, 30	Slått sammen
24	30	Revidert
25		Nytt tiltak
26		Nytt tiltak
27	31	Ny formulering
28	32	Ny formulering
29	35	Revidert
30		Nytt tiltak
31	34	Revidert
	6	Gjennomført
	7	Utgår
	11	Gjennomført
	20	Gjennomført
	22	Gjennomført
	29	Utgår
	33	Gjennomført

Utgitt av:
Utdannings- og forskningsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:

Statens forvaltningstjeneste

Kopi- og distribusjonsservice

www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no

Telefaks: 22 24 27 86

Oppgi publikasjonskode: F-4184 B

Design: Magnolia design as

Trykk: PDC Tangen 06/2005 - optrykk 6000

